שינויי נוסחאות
פ"ג **אאחת ואחת** נד"ע אחד ואחד וכ"ה נד"ו ונד"ג ובמשנ"ג כמו שהעיד המוי"ט ולא כמו שהדפיסו בשס"ם המדפיס.

תוספות חדשים
פ"ג א [בר"ב ד"ה] **שבין הזיתים כו' וכ"ש שארי אילנות כו' עכ"ל**. כגון שמין בהם כל הדברים המנויס בפ"ג משנה ד' וק"ל (ממהורש"ח זצ"ל):

ראשון לציון
פ"ג א [ברע"ב ד"ה] **שבין הזיתים כו' וכ"ש שאר אילנות**. ר"ל אלו שמין בהן כל הדברים המנויס בפ"ג דפאה מ"ד:

תום' רעק"א
פ"ג א [אות כה] בר"ב ד"ה **שבין הזיתים. ונקט זיתים**. דלב"ש אפילו אילנות שא"ח בפאה מפסיקין כדאיתא בירושל'. הר"ש. [אות כט] בר"ב ד"ה **ב"ש. שלא בשביל האילנות נעשו המלבנות**. ומיירי שיש הפסק בור כשיעור ג' תלמים כדלעיל רפ"ב והכא כשיש אילנות רצופים לא הוי הבור הפסק דהא דזרע מלבן ומלבן ולא זרע כאחד משום הפסק אילנות עשה כן כך ביאר הלח"מ. ועיין בהראב"ד והר"ש שהיה להם גירסא מהופכת בירו' דבמרוחקות מודו ב"ש דאין הפסק האילנות ניכרת כ"כ. ובמקורבות ביותר מודו ב"ה דהוי הפסק.

תוספות אנשי שם
פ"ג א במשנה **אחת ואחת**. הגי' שלפנינו תמוה שכאן ג' אחת ואחת ובדכרי ב"ה וכן בסוף המשנה ג' מאחד. ובמשניות המדפיס הגיהו גם שם מאחת וכ"ה בד"ס אבל לא כן הוא בד"פ ובד"ק ובכרי המוי"ט תמוהים כמו שהעיר שם בד"ס. כי היכן מצא הגי' במשנה אחת ובדברי הר"ב אחד. כי במשניות ד"י ש"ת שעם פי' הר"ב נדפס במשנה אחד ובר"ג אח' נקו על המ"ת: בר"ב ד"ה **שבין הזתים כו' שאין חייבין כו'** ר"ל מה"ת (רמ"ז). ועפ"ג דגפנים נמי מה"ת מיירן מ"מ אין זורעין תבואה ביניהם משום כלאים. וה"ק ש"ס דכריו לפי ר"ת שכתבתי פ"ק מ"ד. אבל לדעת הר"מ דכולהו הכי מדאורייתא ל"ל דנקט זיתים לפי שהיו מצויים ממד בפ"י ובמ"ש המוי"ט לק' רפ"ז ובקמ"ל לפ"ה לא מפסקי (ש"ל). ש"ה דבריו תמוהים דהא דברי הר"ב מועתקים מהירוש'. וה"ק יקשה מהירוש' לדעת הר"מ. וע' במה"פ שם שהעתיק לפי' דר"ל שמין מפורשין למיוב זיתים ע"ש. והיותר נכון במ"ש המו"ת. וכ"ה בפי' ר"י בגרמ"ל המדפיס בפ"ק המדפיס: **ב"ש"א כו' דמפסקי זתים**. זהו לשיטת הר"ב דג' בירושל' בהפך דמרוחקות מודו ב"ש דאין הפסק האילנות ניכר ובמקורבות מודו ב"ה דהוי הפסק. אבל להר"ב ז"ל עיכ"ל שכ' כשיטת הר"מ משמע דטעמא דב"ש דבעבה לב"ש ג"כ נראה שלא נעשו מלבנות אלא לפי שהיה מצוי בהן הפסק האילנות. ולהר"מ ז"ל עיכ"ל דטעמא דב"ש שאין דרך בני"ע להכניס זרעים בין האילנות ובגי' הר"ב ז"ל דמ"ש גם ביו"ד לב"ש מפסקי אלנות. ולהר"מ ז"ל דה"פ לפי שאין דרך בני"ע להכניס כו' וה"ה הכניס ע"כ משום דכיון דאין רלופין נמצאו אלנו כמרוחקין ומאילו אין כאן אילנות כלל ולכך הכניס הזרעים. וא"כ למה זרעם מלבנות אלא ודאי משום שכוון לעשות כל מלבן שהוא בפ"ש. אבל בירלופין ע"כ לומר שזה עשה שלא כדרך בני"ע ומה שעשאן מלבנות הוא בשביל האילנות. וד"ה ס"ל שדרך להכניס זרעים בין האילנות וא"כ אין רואה שכוון לעשות כל מלבן שהוא בפ"ש.

פאה פרק ג

ר' עובדיה מברטנורא

פ"ג א [מלבנות. פי' הר"ב בשביל שעשויות וכו' קרוין מלבנות ולקמן מכתוב טעם אחר בשם הר"ם: **מכל אחת ואחת.** והר"ב העתיק מכל אחד ואחד וכן הוא במשנה לפום בבלי וירושלמי וגירסא נכונה היא שאף שהם הרבים בלשון נקבה מלבנות עם כל זה שם הנפרד מלבן לשון זכר]: **פרק ג א מַלְבְּנוֹת הַתְּבוּאָה[א] שֶׁבֵּין הַזֵּיתִים[ב], בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, פֵּאָה מִכָּל אַחַת אחת ואחד. מכל מלבן ומלבן.** הוחיל ועומדות הערוגות פסקי פסקי ואין מתערבין[2] זו עם זו, קסבר בית שמאי דמפסקי זיתים. [אבל] היכא דלאשי שורות מתערבין מזה לזה, [מודו] דלא מפסקי. ובזמן שהאילנות מרוחקים זה מזה עד שבקרקע בית סאה שהוא חמשים אמה על חמשים אמה אין בו עשרה אילנות, מודים בית הלל שנותן פאה לכל מלבן ומלבן דהוחיל והאילנות מרוחקין נראין[3] הדברים שכל האילנות נעשו המלבנות, ובזמן שהאילנות רלופים ויש עשרה אילנות בפחות מבית סאה מודים בית שמאי שנותן פאה אחת על הכל, לפי שאלו כאלו נטלו כשיש עשרה אילנות בבית סאה:

1 בד"ו הלבנים. 2 בד"ו מתערבות. 3 בד"ו מראין.

פירוש המשניות להרמב"ם

פ"ג א **מלבנות.** הם ערוגות ערוגות מרובעים דומים לדפוס שעושין בו הלבנים והם מרובעות. וכבר פירשנו ששם התבואה נופל על חמשת המינין ומחלוקת ב"ש וב"ה אינו אלא כשיהיו אלו האילנות רחוקות זו מזו כגון שיהיו מהן עשרה אילנות בתוך חמשים אמה על חמשים אמה אבל אם היו רחוקות יותר אין שם מחלוקת שיש לו להוציא פאה

מלאכת שלמה

פ"ג א **מלבנות התבואה כו'.** ז"ל הרמ"ם ז"ל. מלבנות התבואה. היינו ערוגות מרובעות כעין דפוס שעושין בו לבנים שקורי מלבן וכן נקרא רבוע של עץ שקובעין בו הלבנות מלבן כלאמרי בעלמא מלבן של פחמים וכן פי' בערוך. והוחיל ועומדות הערוגות פסקי פסקי ואילן זית בין הבניתם לאין מתערבות זע"ז קסבר ב"ש דמפסקי ונותן פאה מכאו"ח. ובירושלמי מפרש לה מי גרלופין מי במרווחין. [הגה"ה: כתב הר"ם ז"ל בשם הירושל' מה שאין קיימין מי במרווחין אף ב"ש מודו שהוא נותן פאה מכאו"ח. אלא אין קיימין בגרלופין אף ב"ה מודו שהוא נותן פאה מכאו"ח. אלא אין קיימין בגרלופין אף ב"ה מודו שהוא נותן פאה מכאו"ח. מועתק מהמ' הר"ר קולימאן מחנא ז"ל. אלן נלע"ד שר"ע ז"ל העתיק מפי' הרמב"ם ז"ל ומשמע שכך היתה גי' הרמב"ם ז"ל בירושל' וכמש"ם בכ"מ. אלן הם הם הכ"ל ז"ל תפס הלשון המצוי לפנינו בירושל' והיא גירסא הרמב"ד ז"ל שם בהשגות. וע"ש]. **רלאשי שורות מעורבין.** כגון שהערוגות מרכן מצפון לדרום ורחבן ממזרח למערב ואין קוי השורות ממזרח למערב ישרים אלא ז' נכנסת וז' יוצאה בענין שאין האוירין ישרים ורלאשי קוין של נגד רחבן קוי שורות. מודו לב"ה דנותן פאה מז' על הכל. ומה שהקשה ר"ם ז"ל בפי' המשנה במה שפירשתי מ"ש. עכ"ל ז"ל. ובירושל' איתא תנאי היא רבי אומר מלבנות. ותרוייהו לריכי. אילנות לריכי לב"ם דלא"ג דמחייבי לה מפסקי ע"כ. פי' אבל זיתים או שאר אילנות כיון ש"מחייבין בפאה לב"ם ליכא רבותא דהוחיל והן מחייבין בפאה ס"ת דמ"ה ס"ל לב"ם דמפסיקין כלאמרי בעלמא דבת מינה מחריב בה. אבל שאר אילנות דלא מחייבי בפאה ס"ת לב"ם נמי לא מפסקי לכאורה משמע. קמ"ל תנאי היא רבי. ובירושל' מ"ט דב"ם שמין דרך בני"ע להיות מכניסין זרעים בין האילנות. אמינא דב"ם כר' יוסי דאמר שהוא נותן פאה מכאו"ח. כמה דר' יוסי אמר אין דרך בני"ע להיות מכניסין בגלוס בין הירק כן ב"ם אומרים אין דרך בני"ע להיות מכניסין זרעים בין האילנות. ומסיק מסתברא דב"ם יודון לר' יוסי ור' יוסי לא יודה לב"ם. ב"ם יודון לר' יוסי שכן אין דרך בני"ע להיות מכניסין בגלוס בין הירק. ר' יוסי לא יודה לב"ם שכן דרך

י כ י ן — תפארת ישראל — י כ י ן

פ"ג **א.** ערוגות מרובעות: **ב.** רבותא קמ"ל דאפילו זיתים שמייבים בפאה מן התורה. אפ"ה לא מפסקי לב"ה. וכ"ם שאר אילנות:

משנה ראשונה

פ"ג א **ב"ש"א פאה מכל אחת.** פירוש הר"ב כזמן שהאילנות מרוחקין הרבה מודו בית הלל שנותן פאה מכל אחת וכשהן מקורבין מודו בית שמאי וכו'. לשון הרמב"ם בתחלה שהאילנות מרוחקין נראין הדברים שכל שבבלי האילנות נמלך הזרע ועשו מלבנות. ומקורבין ניכר שאחת אחת היא ובשביל אילנות נמלך הזרע ע"כ. והוסיף בכ"מ וכתב הטעם דבמרוחקין שיעור כל מלבן הוא גדול וכדאי ליתפס שאחת ובמקורבין אינו נתפס כשאחת ע"כ. וקשה לפי"ז משמע דמלבנות שאין בהן אילנות כלל פטיעת הלב"ע פאה לכל אחת מק"ו דמרוחקין. ובמתני' דלקמן גבי שבת ותרדל מפרש הר"ב מפני שאין דרכן לזרוע מהן שאחת אחת לפיכך תשובתם כל אותן ערוגות כל אחת כשאחת בתחלה שדרכה לזרוע שאחת לעיתה למה יתפצו הערוגות כל אחת כשאחת. אבל הרמב"ד מביא גירסא הירושלמי בהיפך דשם האילנות מרוחקין פאה אחת על הכל שאין ההפסק ניכר וה"ק כשאין שם אילנות כ"ש דפאה אחת וה"ש וגם הר"ם מביא הגירסא בהרמב"ד. ופשטות דמתני' נמי מוכחת כפי' זה דלמה טעמא משום דכל ערוגה הוי כשאחת

פ"ג א **מלבנות התבואה.** פירוש הר"ב כזמן שהאילנות מרוחקין הרבה מודו בית הלל שנותן פאה מכל אחת וכשהן מקורבין מודו בית שמאי וכו'. לשון הרמב"ם בתחלה שהאילנות מרוחקין נראין הדברים שכל שבבלי האילנות נמלך הזרע ועשו מלבנות. ומקורבין ניכר שאחת אחת היא ובשביל אילנות נמלך הזרע ע"כ. והוסיף בכ"מ וכתב הטעם דבמרוחקין שיעור כל מלבן הוא גדול וכדאי ליתפס שאחת ובמקורבין אינו נתפס כשאחת ע"כ. וקשה לפי"ז משמע דמלבנות שאין בהן אילנות כלל פטיעת הלב"ע פאה לכל אחת מק"ו דמרוחקין. ובמתני' דלקמן גבי שבת ותרדל מפרש הר"ב מפני שאין דרכן לזרוע מהן שאחת אחת לפיכך תשובתם כל אותן ערוגות כל אחת כשאחת בתחלה שדרכה לזרוע שאחת לעיתה למה יתפצו הערוגות כל אחת כשאחת. אבל הרמב"ד מביא גירסא הירושלמי בהיפך דשם האילנות מרוחקין פאה אחת על הכל שאין ההפסק ניכר וה"ק כשאין שם אילנות כ"ש דפאה אחת וה"ש וגם הר"ם מביא הגירסא בהרמב"ד. ופשטות דמתני' נמי מוכחת כפי' זה דלמה טעמא משום דכל ערוגה הוי כשאחת

ב **המנמר**. מלקט שדהו מקומות מקומות דמחזי כמנומר. לשון ונמר מצרפתורמיו (ירמיה יג), שקנר המנומה שמצטלה לשון לשון נשדה: **ושייר קלחים לחים**. לומן שלא נתבשלו: **נותן פאה מכל אחד ואחד**. כשמוכר ללקט הקלחים

לחים שמייר לנמור מפסיק ולאו **וְאַחַת. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים, מֵאֶחָד עַל הַפֵּלֵּ. וּמוֹדִים, שֶׁאִם הָיוּ רָאשֵׁי שׁוּרוֹת מְעָרְבִין, שֶׁהוּא נוֹתֵן פֵּאָה מֵאֶחָד עַל הַכֹּלֵּ: ב הַמְנַמֵּר אֶת שָׁדֵהוּ וְשִׁיֵּר קְלָחִים לַחִים, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, נוֹתֵן פֵּאָה מִכָּל**

ומודים. בית שמאי לגית הלל. ומשכחן כהמי גוונא בפרק ה' דשביעית [משנה ד'] ובמשנה ט' פרק קמא דשבת [ועוד לחמיס] ואע"ג דאין הלכה כבית שמאי ולא נ"מ בהולאתם. וגדולה מזו בפרק ה' דתרומות משנה ד' דפליגי ר"ל ותכמיס אליבא דב"ש וכן בפ"ג דלהלות משנה ג' ועיין רפ"ק דשביעית: **ראשי שורות**. לשון הר"ש למאי דפרשינן דמלנות הס שורות קלה דהוה ליה למימר רלשי מלנות. ויש לפרש דמלשון שדה הלנן [הוא] ע"ש כשמצטלת התבואה מתלנת ומלקטין אותה ולקמן דתנן נמי מלנות הצלים דרכן להלנין ירק שלהן כשמצטלים ועוד לפרש דכל שדה [חוץ משדה המילן נקרא שדה] הלנן ע"ש שהמה זורתת בהן ואין בהן לל כשדה המילן ע"כ: **ב המנמר**. פי' הר"ב שקנר התבואה שמצטלה לשון רלשון. ומפרש בירושלמי מקום הזבלין עולין תחלה. ופירש הר"ם כלומר מקומות המוזבלים יותר בשדה שם התבואה ממהרת לעלות ע"כ. ומעתה במשנה ד' בפרק קמא דתנן התבואה והקטניות בכלל הזה. ובכלל ההוא שלקיטתן כחתת ואפ"ה לא מלינו פטור מפאה השדה שלא מזבל בשיווי וממהרת במקומות המוזבלים משום דמ"מ כל קלא וקלא לקיטתו כחתת. ואין גרעין מצטבל קודם לגרעין והכי נמי בפ"ב גבי אינו מפסיק לאילנות. וזה ידוע שאילנות שהן לפי' ממין אחד אינם מצטלים כאחד. אלא דלקיטתן כאחת היינו לאפוקי תחנה וכיוצא בה שלקיטת פירות האילן האחד אינם כאחת ורלויה לדברי מהירושלמי שהביא הר"ם במשנתנו לענין שבת ואהדל שמואל אמר מפני שאין הרלשון ממתין לאחרון שבהן וכו' על דעתיה דשמואל מפרש מכל קלא וקלא ע"כ הא קמן דלאו בתר שדה אזלינן אלא בתר קלחין. [ועיין לקמן בד"ה מכל אחד וכו' הר"י פליג והכי קיימא לן ומדשמואל נשמע לר"י שפ"ה לומר שחלוקים הס בשאילות]: **רבי עקיבא אומר נותן פאה מכל אחד ואחד**. פי' הר"ב כשמוכר ללקט הקלחים לחים שמייר וכו' והוא לשון הר"ם. והוא שיטת הרלב"ד בהשגותיו פ"ג מהמ"ע שכתב שהמחלוקת אינו אלא על המשוייר לבדו. וכתב עוד וז"ל מ"מ מן הלא המשוייר נוטל מאחד על הכל בכל עניו על מה שליקט ועל מה שמייר כדברי חכמים ע"כ. ועיין במשנה ד'. ואע"ג דלהרמב"ם בשיבורו שטה אחרת בכל זה אני לא נאחי להלאות המעיין בפירושים שויס בהמשנה

פירוש המשניות להרמב"ם

מכל אחד ואחד וכן אם היו יותר קרובים מזה אין שם מחלוקת שהוא מוציא פאה מאחד על הכל [ופירוש ראשי שורות מעורבין הואן תסן ... ראס אלצפוף מכתלטק]. **ב מנמר**. הוא שיזרע מקומות מקומות מן

מלאכת שלמה

נג"ע להיות מכניסין זרעים בין האילנות: **ב המנמר וכו'**. כעורך המנמר פי' הזורע שדהו מינים הרבה. וי"ע קורר מקום ומינים מקום כמו עור הנמר שים בו גוונים הרבה. ע"כ. והירושלמי מפרש לפי שים בשדה מקומות מוזבלין יותר בשאר המקומות התבואה מתצטלת תחלה ופי' הר"ם שירלי"ו ז"ל דלהכי תני מנמר ולא תני הנומר. ע"כ. ופי' הר"ם והרע"ב ז"ל קלחים לחים. שאם נתבשלו כל צרכן לכ"ע ותכמיס ר"ע שבר לאו אתחלתא דקילרה הוא עדיין לחים נחלקו ר"ע ותכמיס ר"ע שבר לאו אתחלתא דקילרה היא ונותן פאה על מה שקנר עתה ופאה אחרת כשיגמור לקנור

המותרים ותכמיס לא תצאי לה הפסק ע"כ. (ועי' בתס"ל פ"ב סוף סי' ג'). וז"ל הר"ם שירלי"ו ז"ל המנמר ר' אתרוג המנומר שמלקט מכאן ומניח כאן. מלקט את המבושלים כ"ל ומניח את הלחין שלא נבשלו ותוזר ומלקט במקום אחר המבושלים דהו"ל מנומר וקאמר ר"ע דנותן פאה מכאו"ע מכל מבושל ומבושל ומן כל לא ולא. שהמבושל הקניר הלא שניתיים מפסיקו. והלא הממוזר הקניר שניתיים מפסיקו דס"ל לר"ע דמבושל בהדי שאינו מבושל שני מינים תשיבי ותמו לזרע אחר. והרלב"ד ז"ל קובר דפלוגתא דר"ע ורבנן אינו אלא על הלא המשוייר לבד: מאחד על הכל. מן הלא

תפארת ישראל

י כ י ן

ג. ולא נתלקו רק בים י' אילנות מפוזרים בג' על ג' אמה. ובמקורבים יותר. מדלמיעקר קאי מודו ב"ש. ובמרוחקים ביותר מודו ב"ה. מדנהאה שלא בשביל האילנות נעשה השדה מלבנות מלבנות דהכי יש רוח הרבה בין האילנות שנשאר ולא זרע אותו אלא ודאי התכוון שיהיה כל מלבן ומלבן שדה לבד (א): **ד.** של הערוגות. ולא נקט רלשי מלבנות. ני"ל דמעורבים לא נקראו מלבנות: **ה.** בכה"ג מודו ב"ש לבית הלל ומבד"ם נשמע לב"ה במרוחקים היו"ד זיתים בטפי מג' אמה: **ו.** קולר תבואה שנתצטל לשון לשון בשדה ומחזי כמנומר: **ז.** שלא נתבשלו:

משנה ראשונה

ב **ר"ע אומר פאה מכל אחד**. ומיירי בשים במקום הניתור שיעור שלשה תלמים דהכי לגאו נתחלת בקניר תשיב לא עדיף מבור ויר

ב ו ע ז

פ"ג (א) **ואילהי"ק** מ"ם אילנות מזרע אחר דמפסיק (כפ"ב מ"ם) והרי הכא כשנטועות י' אילנות על הקרקע שהיא ג' על ג' אמה. יהיה כל אילן מרוחק מחבירו יותר מרובע. והוא הוא המלבן שבין כל אילן ואילן. והרי בכה"ג אמרי התם דזרע אחר מפסיק בכ"ם. י"ל שאני התם דמדזרע הכל כאחת והפסיק ביניהן בתין אחר. ם"מ שהתכוון לעשות כל ג' כשדה בפ"ע. משמ"כ הכא דבשעת זריעת התבואה כבר היו האילנות נטועות. להכי י"ל אולי מקום האילנות הכריחוהו לעשות התבואה מלבנות מלבנות ולא משום שהתכוון לעשות כל אחד שדה לבד. ועוי"ל דהתם הזרע אחר

ציונים

פ"ג א **בה"א**. מיי' פ"ג מהלכות מת"ע הל"ח: ב **המנמר**. מנחות עח: ובתוס' נזיר נו:

שינויי נוסחאות

פאה מאחד בירושלמי פאה אחת. ב **מכל** בד"ם לכל וכ"ה בר"ע.

תוספות חדשים

[תוי"ט ד"ה] **ומודים** כו' נ"מ **בהודאתם** כו' **עכ"ל**. וע"ל לכאן נ"מ דמדב"ם נשמע לב"ה אם מרוחקים י' אילנות ביותר מניח שלא דמודים ב"ה כלכתב הר"ב וק"ל ולכן תני שממע ומודים. ובמשנה ג' תנן ומודים תכמיס להוהות לקלי גם אב"ה דשליק מיניה (שם) וכן כתב הפר"ח.

ראשון לציון

[תוי"ט ד"ה] **ומודים** כו'. **וגדולה מזו בפ"ה דתרומות** כו'. וע' ירלמ תוס' סוכה ט. ד"ה ואם עשתה כו' וע' יסל"מ:

תוספות אנשי שם

שנתבשו אלו כמרוומין ושפיר ס"ל גם ביו"ד לב"ם שנשניל האילנות עשתן מלבנות. וכם ס"ל כ' לנב"ם דיין לומר שתחלה קודם האילנות זרעו לפי שאין דרך כו' ע"ם והוא תמוה לע"כ בלעופין נמי נימא הכא. ותו דבאילנות זקנות שנודאי היו קודם שזרע אלו אינא למימר ול"ע: תוי"ט ד"ה **ומודים** כו' **אליבא דב"ש**. כ"ל דקאמר שם לעתר שהודו ב"ם כו' ואין אלי הדבר בלעתר שהודו דלתך קודם שהודו יכולין לפלוגי אליבא דב"ה. ולי לק"מ דכיון דתנא רע"ק מירוש ומיסרך להכי שפיר הוקרכה המשנה לומר לעתר שהודו לפל"כ גם היה כ"ע מודה שהודו שמותי ופוסק כב"ם בכל דוכתי וב"ם מוסרים הכל. להכי אני לעתר שהודו. וע' תוס' שבת ק"ל ד"ה דר"ע ודלה ז' ד"ה שמותי (להי"מ בשם שו"ת באר יעקב בכללי הסוגיות כלל ל"ח): בא"ד **בפ"ב דאהלות**. לשיטת התם נשיטה מקדם שמרו כו' ס"כ פליגי אליבא

ס"ק מלבנות הצלים שבין מלבנות הירק ומיבא מלבנות שנתבלה מתרוייהו אלא (ש"ל): **ב** במשנה **ושייר קלחים**. לא קלא ס' וע' מפוזרים אלא קלחים רבים במקום ס' וכן במקום אחר וכ"כ

ציונים
וחכ"א. מיי' שם הל"ח יג: **ומודים חכמים.** נדה נג. מיי' שם. **בזורע שבת.** גזל טו:
ג **המחליק.** יכומל' ספ"ק דמגיפה. מיי' שם הל"ג.

שינויי נוסחאות
בשלשה ק"ס **בשנים או בשלשה. מכל** נד"נ לכל וכ"כ במצ"ג ובכ"מ.

תוספות חדשים
ב [תוי"ט ד"ה] **מכל אחד כו' שמואל אמר כו'.** ק"ל לשמואל למה נקט ממני' בג' מקומות הוי"מ למתני' סתם והוי קמי' לקלמיס גם מ"ש המוי"ט דגירסת הנכונה אחת ואחת כ"ל דלעדכה הני' הנכונה אחד ומ"ה פליגי אי קמי' מקומות אי קמי' מקלמיס אבל אי גרסינן אחת פשיטא דלעדכה קמי' ודוחק לומר דפליגי בגירסת ותו דמתני' לא מדכר עדוגות למימרא דעלייהו קמי' אלא מקומות דיהוי לשון זכר (פר"ח).

ראשון לציון
ב [תוי"ט סד"ה] **בשנים או בשלשה כו' שלשה מבויא.** ע' שבת ריש דף קכ"ו ע"ב:

תום' רעק"א
ב [אות ל] ברי"ב ד"ה **שהוא נותן. משום דלזורע עבידי.** כדתנן פ"ג מ"ב דכלאים. חרדל מין זרעים. ובפ"ד מ"ה דמעשרות השבת מתעשרת זרק ויזרק. הר"ש.

תוספות אנשי שם
הר"מ בפ"ג דמ"ע שנשמר הלח מפוזר מלגנות מלגנות מרוחקות זו מזו (רמ"ז): ג ברי"ב ד"ה **המחליק כו' ואית דמפרשי.** משום דהרגישו דאי מלשון מים מלק מסר במשנה הטופ המקבל המלק' דהא תנן המחליק בצלים ולא תנן המחליק בצלים (רמ"ז): באי"ד **כמו המחלק.** וי"ל דוגמא בפסוק למליק מפס נמוך העם ע' נפ' השרטים (רמ"ז): תוי"ט ד"ה **המחליק כו' בפי"ד דשביעית.** גם המחליק דסיפא לא ס"ל לפי' הנ'. אם לא שנאמר דבמחליה מולם מלק ג' ומיים מלק ג' מלא שכולו לעניו ג'. וגם היה דשביעית טוב לומר שכיון שכפס ג' מיקרי מלק וי"ל מלק נפאר נעוע ומלק מלאו. ומ"מ לשון ג' שייך התם טפי (רמ"ז).

ממפרשתא ע"פ פי' הר"ב ז"ל: [**בשנים או בשלשה מקומות.** כך מלאתי הגירסא בספרים מחריס והכי מייתי לה בפ"ק מס' נדה פרק בא שימן דף נ"ח ומס הגירסא בשנים ובשלשה מקומות ורצין לומר שני הגירסאות דמה טעם יש לומר דדוקא בשלשה ולמי דלאו דוקא והלכך הנכון לגרוס שני בשנים ומורחת למלתא נקט. ומין להקשות השתא שיש שלשה מיבעיא]: **מכל אחד ואחד.** ולשון הר"ב מכל אחת ואחת בירושלמי הביאו הר"ם שמואל אמר מפני שאין הרשות שבהן ממתין לחברון שבהן. רבי יוסף בשם ר' יוחנן מפני שדרכן ליזרע ערוגות ערוגות. על דעתיה דשמואל מפרישים מכל קלח וקלח. על דעתיה דרבי יוחנן מפרישים מכל ערוגה וערוגה ע"כ. והר"ב מפרש טעמא דמתניתין כרבי יוחנן הלכך הגרסא הנכונה אחת ואחת. ומען דגרס אחד ואחד. מליצה דשמואל גרס הכי. ומ"ש הר"ב כאילו כל ערוגה שהה אחת עיין בכלאים פ"ב משנה ט':

אֶחָד וְאֶחָד׳ח. חֲכָמִים אוֹמְרִים, מֵאֶחָד עַל הַכֹּל׳ט. וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי עֲקִיבָא בְּזוֹרֵעַ שֶׁבָּת׳ י אוֹ חֲרָדָל בִּשְׁלשָׁה מְקוֹמוֹת, שֶׁהוּא נוֹתֵן פֵּאָה מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד׳יא: ג הַמַּחֲלִיק בְּצָלִים לַחִים׳יב לַשּׁוּק וּמְקַיְּמִים יְבֵשִׁים

ג [**המחליק.** פירוש השני שפירש הר"ב שהוא כמו הממלק קשה שאין עולה זה הפירוש בפרק ד' דשביעית

פירוש המשניות להרמב"ם

השדה כדמות עור הנמר שהוא נקודות נקודות וביאר הגמ' שזה הדמיון הוא שעוקר היבש ויניח הלח וזהו מה שאמר ושייר קלחים לחים ר"ל שעקר היבש והניח הלח: ופי' **שבת** בלשון לעז אני"ט ובלשון ערב אל שב"ת: **וחרדל.** הוא בלשון ערבי אל כרד"ל ובלשון לעז שינאפר"י וטעם זה הענין שמנהג בני אדם לזרוע אותן פרודות בערוגות והוא מה שאמר בגמרא מפני שדרכן לזרוע ערוגות ערוגות ואין הלכה כר"ע. ג **המחליק** החותך כמו מחליק פטיש (ישעיה מא). **ואפונין.** זרעונים: **וכרם.** המדל כרם מדולדל גזור ממלת דל והוא שיבצור מקצתו וימכור ויעזוב הנשאר לדרוך או ליבש אמר

מלאכת שלמה

המשוייר על הלח והמשומל דכולו מין ג'. ומפרש בירושלמי מי מסיק מד מינה לרבנן כי הוי הלח המשוייר רובא. דלילמא כי הוי רובא מלטרף לח של כאן עם לח של כאן ומן המשומל נותן פאה לעצמו ומן הלח לעצמו ע"כ. ועוד כתב ומודים מכמיס לר"ע וכו' בשלשה מקומות. דוקא נקט לשמעינן לטעמיה דריסא פליג ר"ע דיסיב פאה על כל מבושל ומבושל היינו משום דהוי המבושל מופסק כגון יבש מכאן ולח במאצע ויבש מכאן דהוו שלשה מקומות. ולאילו חניא לח וחניא יבש אפילו ר"ע מודי עכ"ל ז"ל: **ומודים חכמים לר"ע בזורע שבת או חרדל בג' מקומות שהוא נותן פאה מכל אחת ואחת.** גרסי' דקאי לערוגות לפי מה שפי' ר"ע ז"ל ופשטר דאפילו לפי' ר"ע ז"ל גרסי' מכל אחד ואחת בלילי"ת דקאי אלשון מקומות דקתני דהוו לשון זכר. ובמס' נדה התם דייק. שבת מדממייב בפאה מחייב במעשרות מטמא טומאת שחייב בפאה חייב במעשרות. ומדממייב במעשרות מטמא טומאת אוכלין דהכי תנן התם נמי כל שחייב במעשרות מטמא טומאת אוכלין. אלמא כל מידי דעדיד לטעמא מטמא טומאת אוכלין. דהאי שבת לטעמא עבידא. ורמינהי מהאי תנן בפ"ג דמס' עוקצין הקושא והמתם ולאחי בשמים התיאה והחלתית והפלפלין וחלות מריא נלקחין בכסף מעשר ואינם מטמאים טומאת אוכלין דברי ר"ע. ופי' רש"י ז"ל אלמא כל מידי דלא עדיד לאוכלי אלא להטעים הקדרה לא מטמא להא פלפלין וכרכום לטעמא עבידי. ואני התם רב מקלא שאני שבת דקתמא לכתך עשוה פי' רש"י ז"ל דכותמין אותו ונותנין אותו בכותח ועיקרו שבת וכו מטבלין כל אוכל להא לאו לטעמא עבידי להוא עיקר. וכתב שם תוס' ז"ל ה"מ לאחוי הא תנן בפ"ד דמעשרות השבת מעשרת זרע וירק וזירן ובהדיא תנן בפרק בתרא דעוקצין השבת מעשרת טעם בקדרה אין בה משום תרומה ואינה מטמא טומאת אוכלין. הא עד שלא נתנה טעם בקדרה יש בה משום תרומה ומטמא טומאת אוכלין אלא דניחא ליה למיפרך דר"ע אדר"ע ע"כ. ואיכא מאן דגרים לה למתני' בפ"פ כ"ג ומיהו. וטעות הוא כמש"ם רש"י ותוס' ז"ל: ג **המחליק בצלים לחים כו'.** הר"ם שיריליי"ו ז"ל פי' המחליק בצלים לחים וכו'. לאו הייגו (מחליק דסיפא דהייגו שמחליק פני הקרקע ואינו עוקר כל הערוגה אלא שבא ביחד והכא עוקר הלחים והרכיס למכרן) (נלע"ד להגיה כמחליק דסיפא דהתם הייגו שמחליק פני הקרקע ועוקר את כל הערוגה כלם ביחד לחים ורכיס למכרם והכא דסיפא מתרמי כו') דסיפא מתרמי דדמי למדל קתני דנותן פאה לאחו לעצמן ולאחו כו'. אלא המחליק להכא דהייגו שמחליק הבצלים גופייהו שמסיר מהן חותן עין המעופשות כדי למכרן ודייקא מתני' דבסיפא אי מחליק מאחת יל לאחר אין מחליק דריסא כי"ל: נותן פאה לאחו לעצמן כו'. בירושלמי פליגי בה אמוראי אליבא דמ"ד דטעמא דשוק וגוזן מסיבי שמפסיק בכל אורך השדה בלי הפסק. משע"כ הכא כל גזע וגזע שמפסיק בין מלבן לחבירו אינו רואה רק כ"ס:

ח. מכל נימור ונימור לחע"ג לעיל [רפ"ב] לכ"ע רק זרע אחר מפסיק ס"ל דשחי הכא דמלחא נחבשלו עדיין הנשחרים כזרע אחר דמי: **ט.** דס"ל דמלוקטין שניהן בחופן שוה להכי קניית רשומים אחתלחא דקניית כולן היא: **י.** דילקוטיו: **יא.** לחין דרכן לזרוע שדה ג'. וכל ג' חשיב שדה בפ"ע. ואף לחין פאה לירק. הגהו מיני זרעים ניהו: **יב.** נ"ל דר"ל תולש קצתן כשהן רכים. וחלקים בלי קליפה:

משנה ראשונה

דפחות משלש חלמים לא מפסק, ומיהו קשה סיפא ומודים מכמיס בזורע שבת וכו' אי אינא בהפסק שלשה חלמים מאי קמ"ל היינו שדה בור דחניען רפ"ב המפסיק. ולחיתי נמ' משנת מכמיס שכתב בירושלמי חמר דשבת ודחרדל שדרכן לזרען ערוגות לא נריכי הפסק שלשה חלמים. ומ"מ אינו מיושב למחאי מני ליה הכא ומאי ומודים בריסא במגמר דצריך למימר טעם מחחלחא דקניירה וסיפא בזורע ואינו ענין לכאן וה"ל

נימוקי הגרי"ב

פ"ג ג רע"ב ד"ה **המחליק. ורמב"ם פי' מאחת יד.** נ"ב קשה כדכניו כי לפי' הרמב"ם משמע דלא גרים וכן בכרם ולא קאי אלמעלה רק גי' ובכרם המדל כו' נמצא לענין דינא בכרם אם מדל לגזוז ואין לדחוק אינו נותן כלל רק מן המבושל משום דהוה בקירה ערלה, משמ"כ המחליק מאחת יד ובפי' וכן הוא בחיבורו פ"ב מה' מ"ע ה"ו ובבלאים ובחפוזים כשמחליק נותן פאה לכאו"א וזה ריעא דמתני' ופסקה רבינו בפ"ג מה' מ"ע הי"ג והוסיף שם פוליס ועי' מזה היטיב בפי' ובחבורו.